

IM/1999, 1/4 Riječ je o... / Main Feature

POSTAVI U LONDONSKOJ NACIONALNOJ GALERIJI

Ružica Šimunović
Zagreb

Kada je 1997. godine londonska Nacionalna galerija svojoj zbirci pribrojila platno "Whistlejacket" engleskog romantičara Georga Stubbsa, događaj nije prošao nezapaženo. Nakon što je ulje na platnu, što prikazuje trkaćeg konja lorda Rockinghama, izloženo u galeriji i prije nego je 1998. gostovalo po muzejima u britanskim gradovima - od Liverpoola do Newmarketa, gdje se tradicionalno održavaju konjske utrke - uprava Nacionalne galerije odlučila je spektakularno, pred cijelim Londonom pokazati značenje ove nove akvizicije. Na pročelju je galerije laserskim zracima

projicirala čuveno Stubbsovo djelo, "konja velikog kao život".¹ Promet na prekranom Trafalgar Squareu na trenutak je bio potpuno paraliziran i ogromnog propetog konja vidjeli su i svi oni koji inače ne zalaze u galerije.

Ovo je jedan od primjera kako Nacionalna galerija pokušava i najširoj publici približiti djela iz svog fundusa. "Izlazak na ulicu" čini se drastičnim načinom predstavljanja klasičnog rada, ali bez politike koja nije u stanju primjereno odgovoriti na zahtjeve suvremene publike Nacionalna bi galerija ostala samo ustajala ustanova. Danas, u vremenu velikih konkurencija, nije više dovoljno razmišljati u terminima poboljšavanja osvjetljenja, minimalnih preinaka u stalnom postavu, proširenja prostora pa čak i dobrih gostujućih izložbi, nego se inzistira da sve to bude u funkciji privlačenja što šireg spektra publike, da galerijske zbirke budu osnova inovativnim projektima koji će zadovoljiti znalce umjetnosti, ali i biti dostupni svima onima kod kojih tek treba razviti kulturu obilaska muzeja, od pučanstva lokalnih zajednica do školske djece. Upravo zbog agilnih izlagačkih

Londonska nacionalna galerija

Stubbsov "Whistlejacht" projiciran na zid Nacionalne galerije 19. XII.1997.

pothvata,² Nacionalna je galerija, koja ima nešto više od dvije tisuće djela nastalih u razdoblju od 13. do početka našeg stoljeća - dakle, po veličini se ne može uspoređivati, na primjer, s pariškim Louvreom ili madridskim Pradom - danas jedna od najzanimljivijih i najposjećenijih svjetskih kuća sa stalnim postavom.

Ovaj tekst analizira izlagačku politiku londonske Nacionalne galerije, načine na koje ona intervenira u svoj stalni postav. Da bi se najjasnije dobio uvid u taj oblik djelovanja Nacionalne galerije, poslužit ćemo se primjerima iz prakse, odnosno povremenim izložbama i onim slučajevima u kojima je došlo do preinaka na stalnom postavu galerije, a u posljednjih nekoliko godina.

Razlozi uspjeha

Djela čuvana u Nacionalnoj galeriji javno su dobro, ona pripadaju građanima Velike Britanije "bez obzira na imućnost ili obrazovanje", pa su u tom smislu i sve aktivnosti u njoj podređene što boljem zadovoljenju te osnovne činjenice. Galerija je zadužena da čuva, obogaćuje i proučava svoju kolekciju, ali prvi i osnovni cilj je privući što širu publiku kako bi mogla uživati u njenoj kolekciji, a isto je tako proučavati. Upravo je stoga izlaganje, kao najtransparentnija djelatnost Nacionalne galerije, ona po kojoj se doista i mjeri njena uspješnost i utjecaj. Treba, međutim, prethodno spomenuti i one aktivnosti koje izravno prate pojedine izložbe, ali bez kojih je i nezamislivo cjelokupno vođenje kuće, briga o zbirci. Redovito, a najčešće vezano uz postavke izložbi, u Nacionalnoj se galeriji organiziraju

simpoziji na kojima sudjeluju prominentni domaći i svjetski znanstvenici, u suradnji s drugim ustanovama u njoj se održavaju predavanja o problemima restauracije i konzervacije, ona o muzeologiji ili temama vezanim uz pojedina imena ili razdoblja umjetnosti.³ Nacionalna galerija također u svojim odjelima za konzervaciju i znanstveni rad obrađuje i proučava djela iz kolekcije,⁴ izdaje tematske publikacije i katalogizira djela.⁵ Edukativnim programima dana je velika pozornost - samo prošle godine kroz galeriju je prošlo više od sto tisuća školske djece - a jednako su popularni i drugi načini približavanja širokoj publici pa se u galeriji održavaju glazbene večeri, revije kostima radenih prema onima s djela iz zbirke itd. Korištenje novih medija i televizije,⁶ s ciljem što boljeg informiranja javnosti i stručnjaka, važan je programski koncept kojim se također želi osnažiti pozicija ove vodeće svjetske kuće. Nacionalna galerija je prije nekoliko godina osnovala Mikro galeriju - kompjutorski informativni centar u kojem se detaljnije mogu proučavati neka od najpoznatijih djela zbirke, ona ima svoje Web stranice, preko Interneta je povezana s raznim sveučilištima, a izdan je i CD-ROM kataloga galerije.

Načini izlaganja

Londonska Nacionalna galerija osnovana je 1824. godine,⁷ a svoj konačni oblik dobila je tek 1991. kada je na jugozapadnoj strani zgrade, po projektu arhitekta Roberta Venturija, izgrađeno tzv. krilo Sainsbury. U tom je krilu sada izloženo slikarstvo od 1260. do 1510. godine, dok se ono od 1510. do 1600. nalazi u zapadnom krilu, slikarstvo nastalo od 1600. do 1700. godine zauzima sjeverno krilo galerije, a u istočnom krilu dio je zbirke u kojoj su djela nastala od 1700. do 1900. godine. Galerija je, dakle, svoju zbirku izložila u pet zasebnih krila zgrade i to kronološkim redom. Unutar svakoga krila pak odstupa se od jednostavnoga kronološkog nabranjanja, struktura postava je kompleksnija, pa su djela predstavljena po principima koji slijede slikarske škole i njihove utjecaje, razvoj tema i tehnika, žanrovski su klasificirana i slično.

Nacionalna galerija želi vitalan stalni postav. Njena zbirka nije samo jednom uređena cjelina, nego živo tkivo, predmet stalnih proučavanja; ona se, također, bilo nadopunjavanjem novim ili posuđenim djelima, a naročito predstavljanjima na povremenim izložbama, neprestance mijenja i otkriva u novom svijetlu. Stalni postav može mijenjati svoj osnovni koncept u nekoliko slučajeva:

- kod preoblikovanja stalnog postava
- kod kupnje ili donacije novog djela
- ako galerija privremeno dobije djela iz neke druge kuće ili svoja, bilo za tekuće izložbe ili dugoročnije, posudi drugim kućama
- kod postavljanja izložbi unutar galerije.

Preoblikovanje stalnog postava

Nacionalna je galerija kad je 1824. godine osnovana, imala 38 djela, odnosno otkupljenu zbirku starih majstora Johna Juliusa Angersteina.⁸ Kako se zbirka rapidno povećavala, bile su potrebne i nadogradnje galerije, a s tim se mijenjao i način izlaganja stalnog postava. Ali i nakon 1991., kada galerija dobiva svoj konačni oblik, povremeno će - bilo slijedom restauratorskih ili drugih građevnih zahvata, bilo zbog novih znanstvenih saznanja o pojedinim djelima ili odluke da se pojedina djela ili veće cjeline prikažu u novom kontekstu - u postavu biti manjih preinaka. Ožujka 1998., na primjer, završena prva faza preuređenja Sjevernih galerija pa su se za javnost nakon dužeg vremena ponovno otvorile četiri sobe.⁹ U ovim su galerijama bila izložena djela francuskog i nizozemskog slikarstva 17. stoljeća - Claudea Lorraina, Nicolasa Poussina, Philippea de Champaignea i Aelberta Cuypa, a sada su, iako se uglavnom zadržao prijašnji model izlaganja, nastale neke preinake u samom postavu. Tako je odlučeno da se Claude Lorrain i Nicolas Poussin, kojih Nacionalna galerija čuva najrepresntativniji pregled stvaralaštva u svijetu, izlože svaki u zasebnoj sobi, a to je utjecalo na konačni raspored djela i u ostale dvije sobe. Do jeseni 1999., na primjer, trebali bi biti završeni i radovi na četiri nova kabineta što će omogućiti da se u njima predstave sada neizložena manja djela slikarstva 17. stoljeća, ali i da izvanredna zbirka Rembrandtovih djela bude prikazana u novom svijetlu.

Donacije i kupnja novih djela

Jedna od vrlo važnih zadaća Nacionalne galerije je i stalno nadopunjavanje zbirke. Od svog osnutka, kada je imala samo 38 platna, ona je obogatila svoj fundus s gotovo 2000 djela europskog slikarstva. Iako je Nacionalna galerija do dijela svoje zbirke došla i velikodušnim donacijama, kod kupnje novih djela od značenja će, među ostalim, biti da nova akvizicija korespondira s već postojećim djelima određenog razdoblja ili škole, ili pak da je kupljeno djelo jedno od važnih radova u stvaralaštvu nekog autora. Tako je spomenuta kupnja remek djela Claudea Lorraina i Nicolasa Poussina, što je započela još kod osnutka galerije a i dalje se njihovi opusi nadopunjuju, omogućila da danas svaki od umjetnika bude predstavljen u zasebnim galerijskim sobama.

Djela starih majstora danas postižu vrtoglave cijene, što znači da, uz sva druga ulaganja, galerija ne može povećavati svoju zbirku istim ritmom kao nekada.¹⁰ Nove akvizicije neće, dakle, drastično utjecati na izgled stalnog postava, ali će svakako pridonijeti kvalitativnom bogaćenju zbirke, što pokazuje i izbor djela koje je galerija kupila u posljednje dvije godine. Među njima, ulje na platnu Antonisa van Dycka "Portret Françoisa Langloisa" (1637.?) značajno je i za daljnje

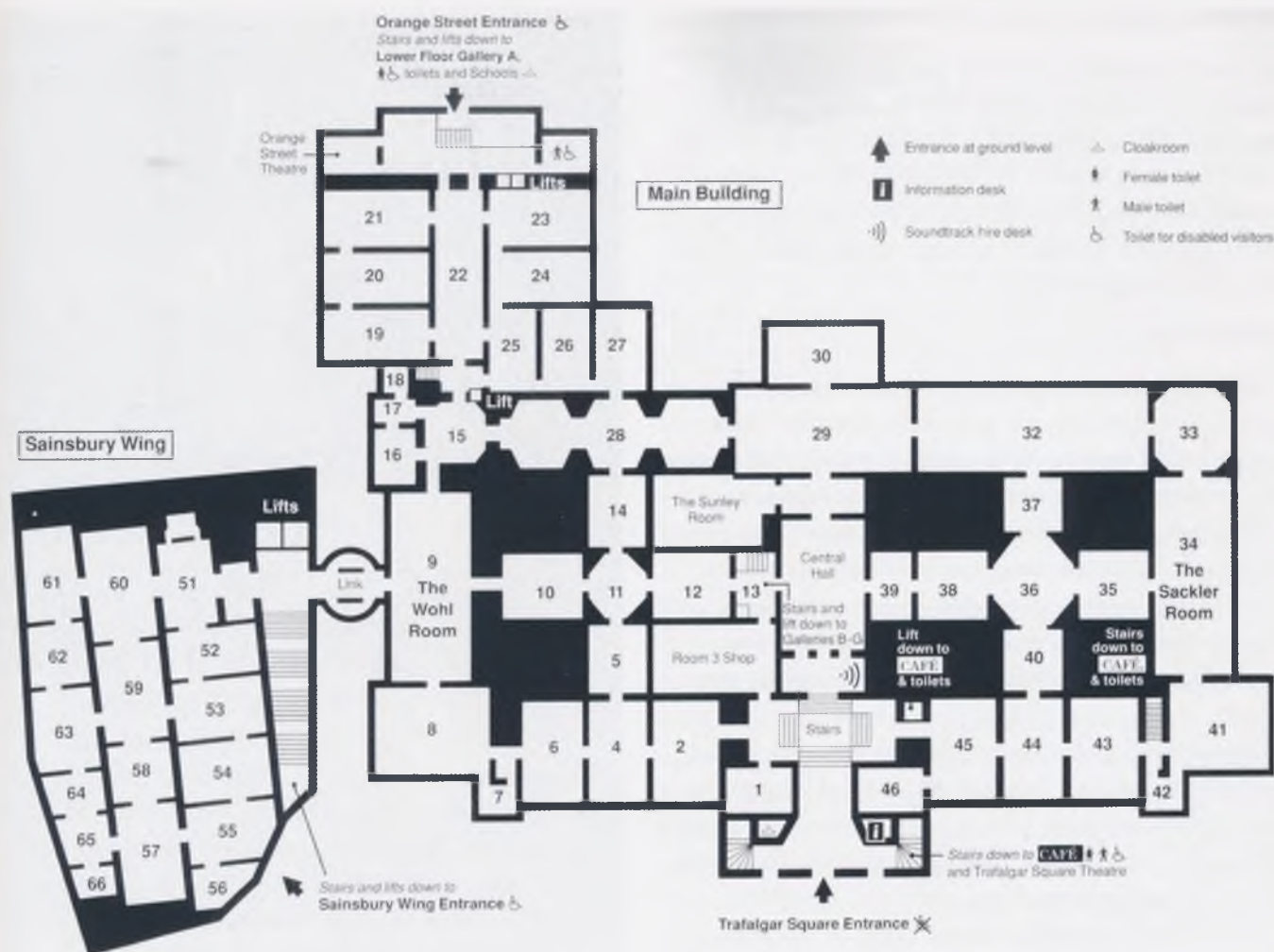
Ravnatelj Nacionalne galerije Neil MacGregor pri snimanju BBC-ove serije "Stvaranje remek djela"

proučavanje Van Dyckove portretistike i kao još jedno od djela za koje se smatra da ih je Van Dyck naslikao za boravka na engleskom dvoru Charlesa I., a sigurno će ga biti zanimljivo imati "pri ruci" i kada potkraj ove godine, u povodu četrstogodišnjice rođenja flamanskog slikara, londonska Kraljevska akademija umjetnosti priredi njegovu veliku izložbu. Kupnja platna "Whistlejacket" (1762.) Georgea Stubbsa nije od izuzetnog značenja samo za galeriju nego za cijelu naciju. Prije nekoliko godina u Britaniji se povela rasprava o tome bi li država, pa i privatni donatori trebali još više pomagati pri kupnji djela domaćih umjetnika jer se događalo da su neka od najčuvenijih otkupljivana od stranih muzeja ili američkih ili japanskih magnata. Slijedom takvih rasprava, čuveno Stubbsovo djelo vrijedno više od 11 milijuna funti sada doista i pripada britanskoj naciji.

Tijekom protekle dvije godine Nacionalna je galerija kupila i "Ljeto" (1525.) Hansa Wertingera, koje je "prvi primjerak sjevernjačke tradicije slikanja mjeseci i godišnjih doba" u zbirci, a "Ruta na Boazovu polju" (1828.) nazarenca Juliusa Schnorra von Carolsfelda važan je doprinos maloj skupini djela njemačkih umjetnika ranog devetnaestog stoljeća koju galerija posjeduje.

Posudba djela

Nacionalna galerija, koja u svojoj zbirci čuva mnoga najznačajnija djela europskog slikarstva nastala od 13. do početka našeg stoljeća, važan je partner, domaćim i svjetskim kućama, u svim oblicima muzejskog poslovanja pa i pri razmjeni umjetnina. Pojedinačna djela ili veći dio zbirke ona će posuđivati

Tloctr Nacionalne galerije u Londonu

drugim muzejima i galerijama na duži rok ili za tekuće izložbe, a na isti će se način nadopunjavati i njena zbirka.

Prije nekoliko godina londonske Nacionalna galerija i Galerija Tate dogovorile su se o razmjeni određenog broja djela europske umjetnosti 19. i ranog 20. stoljeća.¹¹ Galerija Tate posuđuje, za sada na četiri godine ali vjerojatno i duže, Nacionalnoj galeriji 50 djela nastalih prije 1900. godine, dok će Nacionalna Galerija ustupiti Tateu 14 djela iz svoje zbirke 20 stoljeća. U istočnom krilu Nacionalne galerije došlo je, slijedom ovih razmjena, do značajnih promjena, potpuno novog izgleda četiri galerijske sobe.¹² Sada je, na primjer, cijeli jedan zid posvećen Van Gogh - predstavljeno je njegovih šest djela, među njima čuveni "Suncokreti" (1888.) u vlasništvu Nacionalne galerije, "Imanja kod Auversa" (1890.) iz Galerije Tate, a tijekom 1998. bilo je izloženo i ulje na platnu "Autoportret s povezanim uhom" (1889.), koji Nacionalna galerija dobiva na posudbu od londonske galerije Courtauld. Isto tako nakon razmjene s Tateom značajno su pridonijela boljoj i punijoj prezentaciji djela iz zbirke i tri rada Henrija de Toulouse-Lautreca, isto toliko

Claudea Moneta, čak četiri Camillea Pissarroa, kao i ona Paula Gauguina, Paula Cézannea i Edgara Degasa.

Potkraj 1997. godine zbog preuređenja se na godinu dana zatvorila londonska galerija Courtauld, pa je većinu svog postava za to vrijeme izlagala u Japanu, a 28 slika posudila je Nacionalnoj galeriji. tako se u stalnom postavu našao spomenuti Van Goghov "Autoportret s povezanim uhom", a svakako je to bila naročita prilika i da se zbirka nakratko obogati remek djelima starih majstora iz zbirke galerije Courtauld.¹³ Među njima je "Ubojstvo svetog Petra mučenika" (1509.), koje je bilo prikazano, vjerojatno prvi put otkad je napustilo radionicu Giovannija Bellinija, uz verziju koju posjeduje Nacionalna galerija. Posjetitelji su Nacionalne galerije tijekom prošle godine mogli uživati u obogaćenim opusima velikih umjetnika - iz galerije Courtauld stiglo je, među ostalim, šest Rubensovih ulja na drvu, rani radovi Giovannija Tiepola i oni Parmigianina - a za stručnjake je to bila prilika da na jednome mjestu mogu dublje proučavati pojedine faze, tehnike ili teme pojedinih umjetnika.

Povremeni postavi

Za povremene postavke Nacionalna galerija ima tri izložbena prostora. Pojedinačna se djela iz kolekcije, zasebno ili s onima posuđenim iz drugih britanskih i svjetskih muzeja, predstavljaju u krilu Sainsbury, u sobi 1 i u sobi Sunley. Politika kuće je da se istodobno i bez prekida u sva ta tri prostora izmjenjuju izložbe koje često tematski ili po kojem drugom ključu međusobno korespondiraju.

Krilo Sainsbury

Nakon otvorenja novoga galerijskog prostora, krila Sainsbury, u njemu je smješten najraniji dio kolekcije, a također i Mikro-galerija i velika trgovina. No za galeriju je gradnja ovog prostora bila naročito važna zbog boljih uvjeta održavanja povremenih izložbi. Naime, u postojećem je zdanju bilo gotovo nemoguće organizirati veće izložbe, što je usporavalo javnu prezentaciju novih saznanja njezinih znanstvenika i kustosa, posudbu i razmjenu djela s drugim muzejima i galerijama, a na koncu, zbog slabijeg protoka publike, i umanjivalo marketinšku snagu galerije.

U novom krilu izgrađeno je šest galerijskih soba, smještenih u podzemnom dijelu krila Sainsbury gdje se nalazi i dvorana za video i filmske projekcije. Iako ni s ovim prostorom Nacionalna galerija ne može po veličini konkurirati nekim drugim kućama, ona redovito uspijeva organizirati zanimljive i kompleksne postavke. Osim što se ondje prikazuju izložbe na kojima se obrađuje određena škola ili autor, posebno mjesto zauzimaju tematske izložbe. Svaki se nekoliko godina mijenja tema o kojoj kustosi galerije, ili oni gostujući, postavljaju izložbe. Tako je, na primjer, niz godina tekao ciklus izložbi naslovljen "Umjetnikovo oko", a nakon njega, još uvijek aktualan model, "Stvaranje i značenje".

Da takvi postavi nisu striktno zatvoreni unutar nametnute teme pokazalo se, na primjer, kada je 1995. u ciklusu "Umjetnikovo oko" umjesto umjetnika izložbu postavio čuveni povjesničar umjetnosti Sir Ernst Gombrich. Gombrich je odabrao 27 slika iz galerijske zbirke, među njima ona Masaccia, Holbeina, Pontorma i Picassa, i preko njih problematski obradio temu sjene u zapadnoj umjetnosti. Na osnovu ove svoje izvanredno posjećene izložbe Ernst Gombrich je objavio i knjigu "Sjene: Opis prikazivanja sjene u zapadnoj umjetnosti", koja se smatra nezaobilaznim prilogom proučavanju obrađene teme.¹⁴

Od 1994. u ciklusu "Stvaranje i značenje" izmjenjuju se izložbe na kojima se proučava nastanak, i u tehničkom smislu i u povijesnom kontekstu, i konačno značenje nekih od najznačajnijih djela iz zbirke. Ove su izložbe - na njima je, na primjer, bilo obrađeno djelo mladog Michelangela, pejzažno slikarstvo Petera Paula Rubensa, portret "Ambasadori" Hansa

Sir Antony Caro sa svojom skulpturom radenom prema Van Goghovoj "Stolici"

Holbeina - popraćene i nekim posuđenim djelom, studijama i crtežima predstavljenog umjetnika, foto-materijalima, izlošcima koji sugeriraju načine uporabe pigmenta, tehnike sklapanja drvenih ploča i sličnog, rekonstrukcijama ili originalnim instrumentima kojima su se umjetnici služili ili koje su slikali itd. Ovakav pristup, privlačno edukativan ali istodobno i do detalja prostudiran, znanstveno utemeljen uvid u fazu, djelo ili temu određenog slikara, najoriginalniji je dio izlagačkih pothvata Nacionalne galerije. Primjeren i najširoj publici, ciklus "Stvaranje i značenje" osobito je zanimljiv stručnjacima koji ga oduševljeno hvale, ali ponekad i bez poštode napadaju neke od ondje profiliranih ideja.¹⁵

U krilu Sainsbury organiziraju se i velike izložbe za koje se, uz eventualno nekoliko djela iz zbirke Nacionalne galerije, posuđuju ona iz drugih britanskih i svjetskih muzeja. Tako su za recentnu izložbu "Ingresovi portreti: slika jednog vremena", od devedeset predstavljenih ulja na platnu i crteža, najvećim dijelom ta djela bila posuđena iz pariškog Louvrea, Ermitaža u Sankt Petersburgu i zbirke Frick iz New Yorka, a iz Nacionalne galerije za izložbu je odabran portret "Gospode Moitessier" (1856.). Izložbe ovakve veličine londonska Nacionalna galerija obično organizira s nekim drugim kućama, u ovom slučaju Nacionalnom galerijom iz Washingtona i muzejom Metropolitan iz New Yorka u koje postav seli nakon londonskog predstavljanja.¹⁶

Kako bi uvid u stvaralaštvo određenog autora ili škole bio što potpuniji, Nacionalna galerija uz velike izložbe u krilu Sainsbury zna postaviti i manju, usporednu izložbu. Primjerice, za trajanja izložbe Degasova kasnog stvaralaštva - na njoj je bilo više od devedeset njegovih slika i skulptura - u sobi Sunley se otkrivao "Degas kolekcionar". Izložena su djela Ingesa, Delacroixa, Corota, Maneta, Cézannea, Gauguina i van Gogha, među kojima su bila mnoga koja je upravo Nacionalna galerija otkupila od Degasa 1918.¹⁷

Ulaz u Nacionalnu galeriju je slobodan

A tijekom izložbe "Majstori svijeta: Nizozemsko slikarstvo "zlatnog doba" iz Utrechta", održane 1998., uz sjevernjačke majstore 17. stoljeća, koji su bili pod neospornim utjecajem Caravaggija, moglo se, u sobi 1 vidjeti i Caravaggiovo "Bičevanje krsta" posuđeno iz Rouena i nikad prije izloženo u Britaniji¹⁸.

Soba I

U sobi 1¹⁹ Nacionalna galerija će postavljati manje, ali zato, osobito stručnjacima, vrlo zanimljive postavke. Ondje je bilo izloženo Caravaggiovo "Bičevanje Krsta", a 1997. godine "jedno od najdramatičnijih slika 17. stoljeća", rano Rembrandtovo platno "Osljepljenje Samsona" (1636.). Posuđeno je iz Umjetničkog instituta Städelches u Frankfurtu i oduševilo je publiku i stručnjake. Upravo je u Sobi I Nacionalne galerije bilo izloženo i sedam remek djela Jana van Eycka, što je bio događaj od izuzetnog značenja kada se zna da od, na Zapadu dvadesetak sigurno atribuiranih slika Jana van Eycka, nikada na jednome mjestu nije izloženo više od tri.²⁰ Kako su sve one uglavnom izvedene na panelima, te su krhke i vrlo rijetko putuju, ovo je

bilo prvi put da je jedna izložba ekskluzivno posvećena velikom majstoru 15. stoljeća.²¹

Od ožujka do srpnja 1999. godine u Sobi I izlažu se dva panela Rogiera van der Weydena. "San pape Sergiusa", posuđen iz Getty muzeja, i "Ekshumacija svetoga Huberta" iz Nacionalne galerije, jedina su dva sačuvana panela iz serije "život svetog Huberta" koju su kasnih 1430-ih radili Van der Weyden i njegovi asistenti za kapelu Svetog Huberta u Svetoj Guduli u Bruxellesu. Izlaganje ovih panela značajno je stoga što se infracrvenim ispitivanjima došlo do novih saznanja o prepravcima na scenama, kao i o tome na kojim je mjestima intervenirao sam umjetnik, a što je prepustio svojim pomoćnicima. Sva nova otkrića o ovim panelima ilustrativno su prikazana na izložbi, a također i objavljena u revidiranom izdanju galerijino kataloga "Nizozemske škole 15. stoljeća".²² A da Nacionalna galerija zna intrigantno zakoračiti i u naše stoljeće, pokazala je i na prošlogodišnjoj komornoj izložbi skulptura Henryja Moorea. U Sobi I priređen je, kao podsjetnik na stogodišnjicu rođenja najvećega britanskog skulptora 20. stoljeća, zanimljiv pregled nekih njegovih modela, ali istodobno i neka od djela iz zbirke Nacionalne galerije kojima se umjetnik osobito oduševljavao ili koja su nabavljena za vrijeme dok je on bio član Odbora Nacionalne galerije. Tako su se na tom postavu uz Mooreov mali brončani odljevak "Tri kupačice... prema Cézanneu" (1978.) našle i "Kupačice" (1900.-6.) Paula Cézannea, koje, upravo na nagovor umjetnika, Nacionalna galerija kupuje 1964., a kako se radilo o svojevrsnom hommageu kiparu, nije zasmetalo što su se na ovoj intimnoj izložbi našli i jedan Massaccio i Rubens.

Soba Sunley

Približavanje "starog i novog", kao što je to na određeni način pokušala postavom posvećenom Henryju Mooreu, Nacionalna galerija već niz godina provodi u sobi Sunley. Ondje se izlažu ostvarenja suvremenih autora, pa čak i studenata, na temelju djela iz galerije, što je, po nekim kritičarima, izazovan način korespondiranja s duhom vremena, ali, po drugima, i vrlo riskantan iskorak kojim se nikako ne može izoštriti pogled na remekdjela iz zbirke. Na kopiranje starih majstora gleda se sa sumnjičavošću, na pamet padaju ažurni studenti i akademske obaveze pa i gotovo bogohulno orobljavanje originala, isisavanje njegove esencijalne vitalnosti.

To što je Nacionalna galerija na ovakvim projektima surađivala s nekim od najpoznatijih britanskih umjetnika, kao slikarima Peterom Blakeom i Frankom Auerbachom i kiparom Anthonyjom Carom, naišlo je, doduše, na pozitivne odjeke kritike, ali i ozbiljne zamjerke. Možda upitan, ali i to je jedan od načina kojim Nacionalna galerija ide ukorak s vremenom,

Koncert u izložbenoj dvorani br. 12, listopad 1997.

otvara nove načine prezentiranja svoje umjetnosti i pokazuje zapravo koliko je danas kompleksnija institucija od one iz 19 stoljeća, te kako je za ostanak među najvećima potrebno stalno pronalaženje novih modela prezentiranja.

Ali kada su posrijedi "klasični" postavi, Nacionalna će galerija u sobi Sunley ostvariti neke od svojih najboljih zamisli. Ondje se u ciklusu nazvanom "Teme i varijacije", koji traje već više od pet godina, izmjenjuju izložbe, s djelima iz stalnog postava, na kojima se propituju određene teme i načini kako su one obrađivane kod pojedinih majstora. U 1998. godini, na primjer, jedna je izložba bila posvećena snu,²³ pa su se preko fascinantnog izbora "spavača i sanjara" u slikama Mantegna, Botticellija, Veronesea, Steena, Rubensa, Poussina doista detaljno proučavala različita značenja povezana sa snom (od lirske predodžbe o miru, grijeha lijenosti do pijanstva), mjesto spavača u cjelokupnom značenju prizora, odnos s drugim likovima itd.

Da Orazio Gentileschi, "najelegantniji i najpoetskiji slikar što je radio u Caravaggiovu stilu", konačno bude predstavljen na izložbi posvećenoj isključivo njegovu djelu, pobrinula se upravo Nacionalna galerija prikazavši u proljeće 1999. u sobi Sunley devet njegovih djela nastalih na dvoru engleskoga kralja Charlesa I., gdje on dolazi 1626. i ostaje do smrti 1639.²⁴ Jesu li su gužvu pred Gentileschijevim biblijskim scenama stvarali njegovi proučavatelji ili radoznalci koji su htjeli vidjeti što je to stvarao otac Artemisie Gentileschi, slikarice i danas feminističke ikone obrađene i u filmu, nije važno. Nacionalna galerija odabrala je pravi trenutak i način da Orazija Gentileschija izvuče iz sjene popularne kćeri.

Zaključak

U ovom tekstu smo pokušali pokazati na koje sve načine londonska Nacionalna galerija, kuća sa stalnim postavom europske umjetnosti od 13. stoljeća do početka 20. stoljeća,

provodi svoju izlagačku politiku. Pri tomu smo, ističući nekoliko osnovnih modela izlaganja u njoj, uzeli primjere iz prakse koji bi trebali upozoriti na svu različitost mogućnosti kojima ona nudi nove znanstvene poglede na određene teme i oživljuje i produbljuje zanimanje za umjetnost kod najšire publike. Nova muzejska praksa u posljednjem desetljeću našeg stoljeća naglasak daje globalizaciji, alternativnim prostorima i sve agresivnijim načinima distribucije i interakcije između umjetničkog djela, umjetnika, kustosa i publike, pa se slijedom tih zahtjeva i Nacionalna galerija uključila u pronalaženje čvrste pozicije u bujajućem protoku ideja i njihove prezentacije. Laserskim projekcijama, tehnološkim i medijskim probojima, edukativnim projekatima i respektiranjem suvremene umjetnosti Nacionalna galerija smiono transformira i humanizira tradicionalnu, krutu atmosferu što je dio predodžbe o kućama sa "zadanom situacijom". Ali ne riskirajući da bude uhvaćena u zamku naprećac prihvaćenih suvremenih kustoskih pustolovina, Nacionalna će galerija, uz promišljeno korištenje ovakvih novih stimulativnih koncepata, poziciju vodeće svjetske kuće osigurati tako da svoj stalni postav i izložbe temelji na znanstvenim istraživanjima, od interpretativnih do konzervatorsko-restauratorskih, da nove spoznaje potkrepljuje i daljnjim obogaćivanjem zbirke, a isto tako i da upravo ona u suradnji s najvećim svjetskim muzejima predstavi neke od najznačajnijih ili rijetko izlaganih djela i autora europske umjetnosti.

Bilješke:

1. George Stubbs je u Wentworthu ostao nekoliko mjeseci tijekom 1762. i tom prilikom naslikao portrete nekoliko Rockinghamovih konja i pasa. Vjerojatno je da je novac koji je dobio za "konja velikog kao život" bio za "Whistlejacketa". Stubbs je također za lorda Rockinghama naslikao i dvije druge čuvene scene, "Lav napada divljeg konja", 1762., i "Lav napada pastuha", 1765. Vidi: "The National Gallery Report, April 1997 - March 1998", London 1998.
2. Londonska Nacionalna galerija je, na primjer, 1994. dobila nagradu Zaklade nacionalnih umjetničkih zbirki koja se svake godine dodjeljuje galerijama, muzejima ili umjetnicima za osobita postignuća u prezentaciji ili interpretaciji vizualnih umjetnosti. Nacionalna galerija te je godine nagrađena za svoju izložbu posvećenu "Wiltonskom diptihu" (1395.-99.) nepoznatog autora (Richard Cork: "Prized for a spirit of adventure", "The Times", London, 29. travnja 1994.).
3. Tijekom ožujka 1999. u Nacionalnoj galeriji održala su se sljedeća predavanja:
 - na predavanjima srijedom, koja su pratila izložbu "Ingresovi portreti: Slika jednog vremena" sudjelovali su predavači Gary Tinterow iz Muzeja moderne umjetnosti u New Yorku ("Ingresovi portreti"), Aileen Ribeiro s londonskog instituta Courtauld ("Kultura i moda u Ingresovom djelu"), Robert Rosenblum sa Sveučilišta New York ("Umjetnost reinkarnacije: Picasso i portretura starih majstora")
 - "Ingresovi portreti" bila je tema i cjelodnevnog predavanja na kojem su sudjelovali Christopher Rioppele, jedan od kustosa izložbe, Susan Siegfried s Leedskog sveučilišta i Simon Lee sa Sveučilišta u Readingu
 - svakog četvrtka održavana su predavanja na temu "Monet u 19. stoljeću", a u povodu Monetove izložbe u londonskoj Kraljevskoj akademiji umjetnosti. Predavači su bili Kathleen Adler i David Bomford iz londonske Nacionalne galerije
 - 20. ožujka održano je niz predavanja naslovljenih "Iza vidljivog". Jill Dunkerton iz Odjela za konzervaciju i Alexander Sturgis iz Odjela za obrazovanje govorili su o značenju koje konzervacija ima u interpretaciji djela, a kao primjer su uzeli djela "Nevjerni Toma" (Giovanni Battista Cima da Conegliano) i "Djevoja i dijete" (Jan Gossaert zvan Mabuse)

- 27. ožujka, u povodu izložbe "Orazio Gentileschi na dvoru Charlesa I" o vezama umjetnika s dvorom, drugim patronima i njegovim rivalima govorili su Gabriele Finaldi i Jeremy Wood sa Sveučilišta u Nottinghamu ("The National Gallery News", London, ožujak 1999.)
4. Tijekom 1997., među ostalim, restaurirana su dva nova djela u Nacionalnoj galeriji - "Čaša s vodom i ružom na srebrnom pladnju" (Francisco de Zurbarán) i "Ljeto" (Hans Wertinger). Nakon četiri godine, koliko je trajala restauracija, na postav je 1997. vraćeno i jedno od galerijinih najpopularnijih djela "Ambasadori" Hansa Holbeina mlađeg. Znanstveni odjel, osim toga, stalno vodi brigu o temperaturi, vlažnosti i svjetlosnim uvjetima u galerijskim sobama, a u protekle je dvije godine proveo i detaljno proučavanje djela venecijanske škole 15. stoljeća i firentinskog slikarstva 16. stoljeća ("The National Gallery Report, April 1997-March 1998", London, 1998.).
 5. Nacionalna galerija izdaje svoje godišnje Izvještaje i Tehničke biltenne, vodiče - uz klasične izdaju se i vodiči s obradenim temama o alegoriji, krajoliku, konzervaciji, uokviravanju itd - a svaku izložbu prate i tematski katalozi, studije i znanstveni radovi. Lani su, osim toga, izdani "Katalog za britanske škole" (Judy Egerton) i katalog "Nizozemska škola 15. stoljeća" (Lorne Campbell), dok su u pripremi "Francuska škola 17. stoljeća" (Humphrey Wine), "Talijanska škola: 1400.-1600." (Dillian Gordon), "Venecijanska škola: 1500.-1600." (Nicholas Penny) i "Njemačka škola: 1400.-1800." (Susan Foister) ("The National Gallery Report, April 1997-March 1998", London, 1998.).
 6. U suradnji s BBC-jem Nacionalna je galerija posljednjih godina ostvarila nekoliko projekata. Njen ravnatelj Neil MacGregor obradio je neka od najčuvenijih djela kolekcije u dokumentarnoj seriji "Slikajući svijet" (1996.), a 1997. je, također se fokusirajući na glavna djela iz galerije, u dokumentarnoj seriji "Svaranje remekdjela" pokazao kako su ona nastala i kako su načini njihova nastanka i kasnije okolnosti utjecali na njihov današnji izgled, odnosno stanje u kojem ih zatječemo. Prije tri godine, neposredno nakon završetka restauracije "Ambasadora" Hansa Holbeina ml., koja je osim što je izazvala oduševljenje bila i ozbiljno napadana, prikazan je, opet u suradnji s BBC-jem, dokumentarni film o četverogodišnjem radu na ovom djelu.
 7. Otvorena najprije u privatnoj kući financijera, filantropa i kolekcionara Johna Juliusa Angersteina (1735.-1823.) čiju je zbirku sa 38 djela starih majstora otkupila nakon njegove smrti, Nacionalna galerija je 1838. preseljena u novoizgrađenu zgradu (arhitekt William Wilkins), koja se 1870. značajno proširuje (arhitekt E.M. Barry). Nadograđuje se 1887., potom 1911. a pojedine će se sobe dodavati još i dvadesetih i tridesetih godina i onda 1961. i 1975. ("The National Gallery Companion Guide", London, 1999.).
 8. Vidi ibidem.
 9. "...iako mi se ne sviđaju plavi zidovi zbog njihova presnažna efekta na svjetlo i boju u slikama Claudea i Cuypa, moram preporučiti obnovljene sobe u Nacionalnoj galeriji zbog postava tako inteligentnog, tako stimulativnog, tako nenametljivo didaktičnog da intuitivni posjetitelj odande odlazi nagrađen i radoznao za daljnja proučavanja" (Brian Sewell; "A golden age of rarest treasure", "Evening Standard", London, 23. travnja 1998.).
 10. "...Rodjenje Isusovo" Piera della Francesce iz londonske Nacionalne galerije, koje bi danas na tržištu umjetnina sigurno vrijedilo deset milijuna dolara, koštalo je 1874., kada ga je galerija kupila manje od 2,500 funti ili dvije trećine cijene sumornog krajolika "Hebridske močvare" Sir Johna Millaisa...Prije stotinu godina cijene za stare majstore su bile niske - s nekim iznimkama - jer je njihov broj nadmašivao potražnju. Od potkrovlja vojvodskih kuća u Kentu do kripti umbriskih crkava, Europa je bila pretrpana sirovim materijalom za cijelo novo stoljeće trgovanja, umjetničkim djelima koja nisu bila dokumentirana, očišćena, restaurirana ili proučavana...Kada je tijelo uskrlo veličanstveno je preobraženo. Teologija nas to uči, a povijest umjetnosti potvrđuje. Manje važna djela postala su glavna djela, ona značajna remek djela, a remekdjela su dobila gotovo božansku aureolu što je isijava njihova vrijednost...." (Robert Hughes "Nothing if not Critical" (Selected Essays on Art and Artists), Harvill, an imprint of HarperCollins Publishers, London, 1990.).
 11. Liverpoolski tvorničar i filantrop Henry Tate nudi 1889. Nacionalnoj galeriji svoju zbirku engleske umjetnosti, ali kako ih ona nije mogla i nije htjela udomiti, on potiče gradnju novog zdanja, današnje galerije Tate. Više od pola stoljeća galerija Tate će biti svojevrsno odlagalište svega nepoželjnog u Nacionalnoj galeriji pa će se tamo, uz danas jaku zbirku strane umjetnosti, oformiti i zbirka britanske umjetnosti s tim da je Nacionalna galerija zadržala pravo da u svojoj zbirci ostavi sva najveća djela umjetnika rođenih prije 1790. godine. Nacionalna galerija predala je galeriji Tate, na primjer, i cijelu Turnerovu ostavštinu. Tijekom stotinu godina

- postojanja galerije Tate Nacionalna galerija je često, po pravu povlaštenog, pokušavala potraživati neka djela, međutim danas se taj osjetljivi problem rješava dugoročnim razmjenama (Frances Spalding; "The Tate: A Centenary History", Tate Gallery Publishing, London, 1997.)
12. "The National Gallery News", London, srpanj 1997.
 13. "The National Gallery Report, April 1997-March 1998", London, 1998.
 14. Cinzia Fratucello; "In the shadow of the masters", interview sa Sir Ernst Gombrichom, "The Art Newspaper", London, svibanj 1995.
 15. Za trajanja izložbe "Mladi Michelangelo" (19. listopada 1994. - 15. siječnja 1995.) dovedena je u pitanje atribucija "Polaganja u grob" (1500.?) koje Nacionalna galerija pripisuje Michelangelu, a dvojbe o tome postoje još od 1649. Michael Daley, britanski direktor ArtWatcha, neovisne organizacije koja nadgleda rad muzeja i galerija, ponudio je nove dokaze koji upućuju da djelo treba pripisati Bacciu Bandinelliju. Za to se još 1881. zalagao i J.C. Robinson, tada vodeći stručnjak i kolekcionar, a Daleyevu mišljenje dijeli, na primjer, i James Beck, proučavatelj Michelangela i predavač na američkom sveučilištu Columbia (Dalya Alberge: "Verdict on Entombment divides the art world", "The Times", London, 15. rujna 1994.)
 - Naročito su se zaoštrili napadi na način restauracije Holbeinovih "Ambasadora" (1533.), koji su nakon četiri godine obnavljanja bili izloženi na izložbi "Švaranje i značenje" 1998. Michael Daley, koji je među ostalim kritizirao i tradicionalno čišćenje kemikalijama primijenjeno na Veronesiovoj "Darijevoj obitelji pred Aleksandrom" (1565.-70.) iz Nacionalne galerije ("New Scientist", London, svibanj 1995.), i u slučaju "Ambasadora" tvrdi slično. Osobito se okomio na način obnove iskrivljene lubanje koju Holbein slika u prednjem planu "Ambasadora". Zbog načina restauracije, kaže Daley, "u osnovi je krivo protumačena lubanja i njeno značenje. Njen istaknuti oblik očito je ignoriranje umjetnikove metode" (Dalya Alberge: "Turning heads: a new angle on 'ruined' picture", "The Times", London, 20. listopada 1997.).
 16. "Portraits by Ingres: Image of an Epoch" (27. siječnja - 25. travnja 1999), Exhibition Guide, London, siječanj 1999.
 17. "The National Gallery News", London, lipanj 1996.
 18. "... jer je Caravaggio, majstor tame, inspirativni genij iza njihovih najznačajnijih djela pa Honthorst, Baburen i Terbrugghen upravo njemu odaju počast u svojim najdramatičnijim i najljepšim slikama... Nizozemski majstori viđeni zajedno s Caravaggijom za posjetitelja su prosvijećeni, zabavni i najcjelovitiji pregled jednog od glavnih pravaca europskog slikarstva... to je izložba desetljeća, kombinacija koja se više neće ponoviti..." (Brian Sewell; "Sensual saint who went Dutch", "Evening Standard", 18. lipnja, London)
 19. Isabel Carlisle; "Master of the hidden meaning", "The Times", 15. siječnja 1998.
 20. Uz tri djela iz Nacionalne galerije, među njima i čuveni "Portret Arnolfini" (1434.), u postavu su bila i ona iz Antwerpena, Torina, Philadelphije i Washingtona. U dijelu izložbe uspoređivala su se Van Eyckova djela s onima Filippina Lippija i Botticellija ("The National Gallery Report: April 1997-March 1998", London, 1998.)
 21. U katalogu su također publicirana i vrlo važna otkrića o djelima drugih autora, posebice Gerardu Davidu (1450.-1523.), a kao rezultat tehničkih ispitivanja u galeriji i dugogodišnjih istraživanja u europskim knjižnicama i arhivima ("The National Gallery News", London, ožujak 1999.)
 22. "Themes and Variations: Sleep" (16. srpnja - 14. rujna 1998.) četvrta je u seriji tematskih izložbi u sobi Sunley ("The National Gallery Report: April 1997 - March 1998", London, 1998).
 23. Izložba "Orazio Gentileschi na dvoru Charlesa I" (3. ožujka - 23. svibnja 1999) organizirana je u suradnji s Muzejom lijepih umjetnosti iz Bilbaoa. Nakon Londona postav seli u Bilbao pa u madridski Prado ("The National Gallery News", London, ožujak 1999.).

Summary:

Exhibitions at the National Gallery in London

Today is a time of great competition, so that it is not enough just to think about minimal changes to permanent exhibitions, about expanding exhibition space or even presenting special visiting exhibitions. We need to do everything that serves to draw the broadest spectrum of visitors, to satisfy needs that range from those of connoisseurs that of developing the culture of visiting museums. When the London National Gallery added the canvas "Whistlejacket" by the English Romantic painter George Stubbs, it decided to show to all of London the significance of the new acquisition in a spectacular way by projecting Stubbs' famous "horse as large as life" on the façade of the gallery using laser beams. Traffic was completely paralysed for a moment, and the figure of the rampant horse was seen even by those who otherwise never visit galleries.

If it were not for this "taking to the streets", the National Gallery would have remained a stale institution in a time of great competition.

The National Gallery cannot be compared in size with the Paris Louvre or the Madrid Prado, but it is the international museum with a permanent exhibition that records the greatest number of visitors. Its collection is a living tissue that can always be changed and transformed, and one of its most important tasks is constant addition to its holdings. Apart from this, the National Gallery makes long-term loans of individual works or large segments of the collection and, through reciprocal agreements, enhances its own exhibition.

The institution was founded in 1824, but it took on its final shape as late as in 1991. The added Sainsbury Wing, designed by Robert Venturi, houses the earliest part of the collection, the Micro-gallery and a large shop. The basement rooms of the Sainsbury Wing also hold a theatre for video and film projections.

Apart from the permanent and occasional exhibitions, it owes its attraction and vivacity by organising interesting lectures.